

ทฤษฎี แนวความคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

แนวความคิดเรื่องทัศนคติ (attitudes) มีผู้ศึกษากันอย่างกว้างขวาง และผู้ศึกษาแต่ละกลุ่มให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามเหตุผลและความเชื่อของตนเอง ซึ่งความหมายเหล่านี้แม้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่ามีสาระสำคัญที่คล้ายคลึงกัน โดยทัศนคติจะเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ในเชิงนามธรรมที่แฝงอยู่ในจิตใจของมนุษย์ อาทิ เช่น

เคนด์เลอร์ (Kendler, 1963 : 562) ให้ความหมายทัศนคติว่า หมายถึงสภาพความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองสิ่งเร้าในสังคมรอบตัว หรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บุคคล สถาบันหรือแนวความคิดอย่างอื่น

ส่วน แลมเบิร์ต และแลมเบิร์ต (Lambert and Lambert, 1965:50) ให้คำนิยามว่า ทัศนคติ คือ สภาพการรวมตัวและคงอยู่ของความคิด ความรู้สึกและปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อม

บายน์ (Byrne, 1966:237) กล่าวว่า ทัศนคติหมายถึง ความเอนเอียงหรือความมุ่งใจที่ตอบสนองต่อสิ่งใดก็ตาม ทั้งในทางบวกและทางลบ

รอสส์ (Ross, 1969:176) ให้ความหมายว่า ทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล เป็นผลจากการที่คนเราได้มาโดยผ่านกระบวนการอบรมกลุ่มมเกล่า

(socialization) แล้วรับเอาผลการเรียนรู้ดังกล่าวมาเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ

สำหรับ ชอร์ และไรท์ (Shaw and Wright 1976:1-5) เสนอว่าทัศนคติเป็นความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลอันเนื่องมาจากการเรียนรู้ ตลอดจนประสบการณ์ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เพื่อจะตอบสนองสิ่งเร้าหรือจินตนาการต่าง ๆ ที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง

ส่วนนักวิชาการไทย ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกัน อาทิเช่น ทิตยา สุวรรณชฎ (2510:647) เห็นว่า ทัศนคติคือความรู้สึกนึกคิดที่ถือปฏิบัติ หรือแบบการมองของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยใช้มาตรฐานของบุคคลนั้นเป็นเครื่องวัด

อรุณ รักธรรม (2525:43) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความรู้สึกของบุคคลที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยทั้งนี้บุคคลเมื่อไม่เปลี่ยนแปลงความรู้สึก ย่อมไม่เปลี่ยนทัศนคติ และคนที่จะเปลี่ยนทัศนคติได้ ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมมาเป็นสิ่งเร้า (stimulus) ทำให้เกิดความซาบซึ้งหรือประทับใจ

เกรียงศักดิ์ สุเมธอมรรรัตน์ (2534:14-15) ได้ให้ความหมายทัศนคติว่าเป็นสภาพความพร้อมของจิตใจแบบหนึ่งที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ในอันที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นสิ่งซึ่งบอกถึงการแสดงออกของบุคคลในโอกาสต่อ ๆ ไปที่เขาจะกระทำต่อสิ่งนั้นหรือสิ่งที่คล้ายคลึงกับที่เขาเคยประสบครั้งก่อน ทัศนคติเป็นภาวะซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนจากภายนอก ดังนั้น การที่จะทราบทัศนคติของบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้ จะต้องใช้วิธีแปลความหมายของการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้น ๆ ต่อสิ่งเร้าในแต่ละโอกาส อีกทั้งทัศนคติไม่ใช่พฤติกรรม แต่ทัศนคติเป็นสิ่งที่มาก่อนพฤติกรรม และเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดพฤติกรรมของบุคคลด้วย

ถึงแม้ว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมจะมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น สถานการณ์ สภาวะแวดล้อม แต่ปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ไม่คงที่ ยากแก่การทำนาย ในขณะที่ทัศนคติค่อนข้างจะวัดในเชิงรูปธรรมได้สะดวกกว่า ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ยอมรับใช้ทำนายพฤติกรรมได้

กล่าวโดยสรุปแล้วกรอบความคิดในการวัดหรือการสำรวจทัศนคติมีหลายทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน คือ

1. ทัศนคติที่มีองค์ประกอบเดียว (uni-component view of attitudes) ได้แก่ การวัดความรู้สึกหรือการประเมินค่า (affection or evaluation) การวัดทัศนคติตามทฤษฎีนี้นิยมใช้กันแพร่หลายมากในอดีต นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงบางท่าน เช่น เทอร์สโตน (Thurstone, 1946) และ ฟิชเบิน (Fishbein, 1975) ถือว่าการวัดความรู้สึกหรือประเมินค่าของบุคคลเพียงอย่างเดียวที่ควรเรียกว่าเป็นทัศนคติของบุคคลนั้น
2. ทัศนคติที่มีหลายองค์ประกอบ (multi-component view of attitudes) โดยที่การวัดทัศนคติแบบมีองค์ประกอบเดียวมักจะไม่ได้ผลในกรณีที่ทัศนคตินั้นมีกรอบแนวคิดที่ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อน ฉะนั้น การวัดทัศนคติในปัจจุบัน จึงนิยมใช้ทัศนคติที่มีหลายองค์ประกอบ Rosenberg และคณะ (Ajzen and Fishbein, 1980: 19-20) ได้เสนอองค์ประกอบของทัศนคติไว้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ (cognitive) ความรู้สึก (affective) และพฤติกรรม (behavior) กล่าวคือ

2.1 การรับรู้ (cognitive) ได้แก่ การรับรู้ในเชิงประเมินค่า หรือ ความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งที่แตกต่างกัน การรับรู้จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งนำมาสู่ความคิดความเข้าใจของแต่ละบุคคล

2.2 ความรู้สึก (affective) ได้แก่ความรู้สึก อารมณ์ส่วนบุคคล เช่น โกรธ เกลียด รัก ชอบ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเป็นเรื่องที่แตกต่างกันไปตามแต่บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล กล่าวคือ ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความดีก็จะเกิดความรู้สึกที่ดี และถ้าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ให้โทษก็จะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีหรือมีความรู้สึกที่ต่อต้าน

2.3 พฤติกรรม (behavior) คือ ความพร้อม หรือแนวโน้มที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ เช่น เมื่อเราชอบหรือพอใจหรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสม เราก็เต็มใจสนับสนุนช่วยเหลือ หรือถ้าไม่พอใจก็อาจไม่สนับสนุนหรืออาจทำลายหรือทำร้ายก็ได้

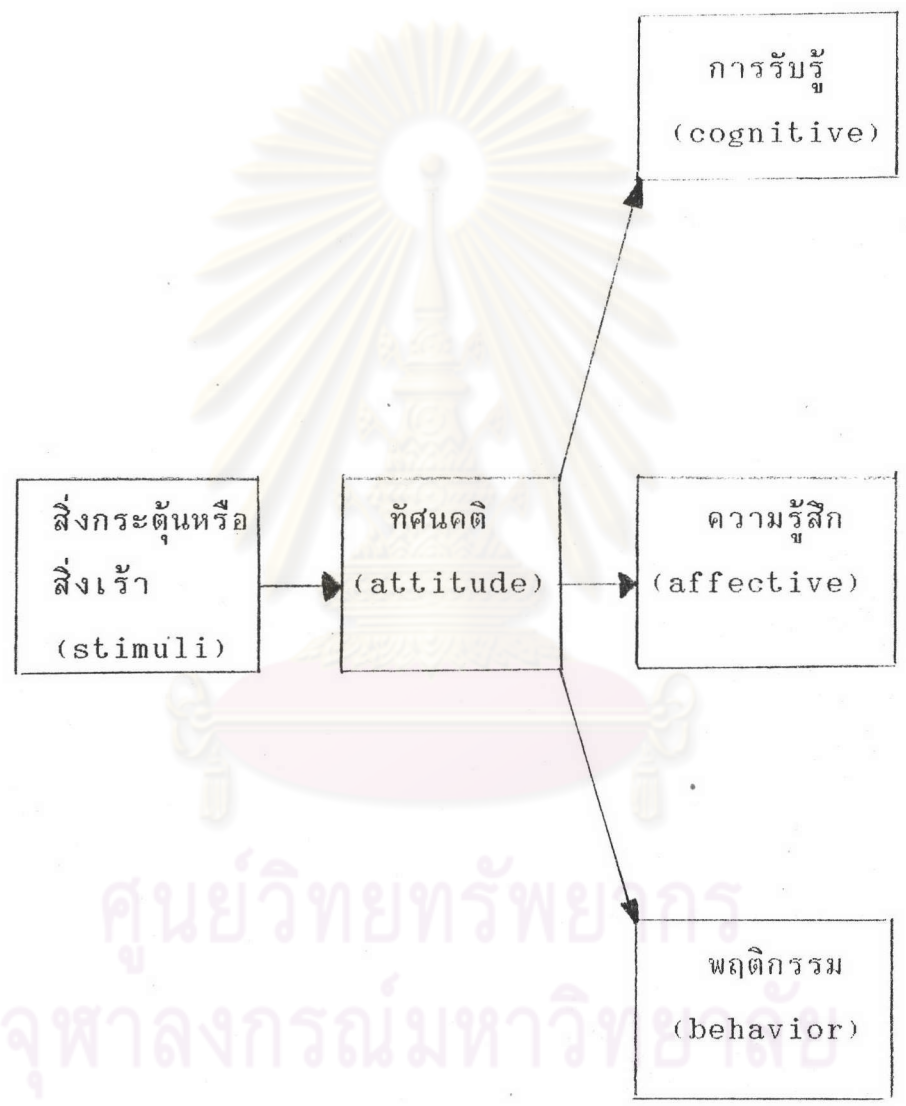
ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2.1

แสดงองค์ประกอบของทัศนคติ

จากการศึกษาดังกล่าว จึงสามารถสรุปความหมายของ "ทัศนคติ" ได้ว่าเป็นความรู้สึกนึกคิด และแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่บุคคล สิ่งของและสถานการณ์ ความรู้สึกและแนวทางปฏิบัติเหล่านี้เกิดจากการที่บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสังคมและสภาพแวดล้อมแล้วรับเอาผลจากการเรียนรู้ดังกล่าวมาเป็นมาตรฐานในการกำหนดแนวทางพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ทั้งนี้ ทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลได้รับ ซึ่งจะทำให้พฤติกรรมที่มีต่อสิ่งนั้นแตกต่างกันไปด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง

ทัศนคติทางการเมือง เป็นระดับการวัดความรู้สึกต่อสิ่งที่มองและมีความสัมพันธ์กับสังคม โดยทั่วไปแล้วถ้ากล่าวถึงทัศนคติทางการเมือง จะเกี่ยวข้องกับทัศนคติแบบเสรีนิยมและอนุรักษนิยม กล่าวคือ ผู้ที่มีทัศนคติแบบเสรีนิยมหรือประชาธิปไตย มักจะเป็นผู้ที่แสดงความรู้สึกนิยมชมชอบต่อสาระสำคัญ 3 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลง ความเสมอภาคและความอดกลั้นตรงกันข้ามผู้มีทัศนคติแบบอนุรักษนิยมหรืออำนาจนิยม มักจะเป็นผู้ที่แสดงความรู้สึกในเชิงที่ไม่เห็นด้วยต่อสาระสำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าว (Likhit Dhiravegin, 1972:36) สำหรับความเชื่อ หรือทัศนคติแบบเสรีนิยมจัดเกินไปนั้น ก็คือพวกอำนาจนิยมนั่นเอง (ซีซอนันต์ สมุทวณิช, 2523:24) ส่วนการที่บุคคล จะมีทัศนคติทางการเมืองอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง (political socialization) (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, 2527:27) โดยจะขึ้นอยู่กับ

1. ลักษณะนิสัย ซึ่งแบ่งเป็นความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพ
2. สิ่งกระตุ้นพฤติกรรมและพลัง
3. ทัศนคติ
4. สถานการณ์

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ได้กล่าวว่า ผู้มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมักจะเป็นผู้ที่แสดงความนิยมชมชอบต่อสาระสำคัญ 3 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลง ความเสมอภาค ความอดกลั้น ดังนั้น ผู้ที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยทั่วไปจึงเป็นบุคคลที่มีจิตใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะยอมรับความแตกต่างในทางความคิดเห็นตลอดจนความแตกต่างด้านอื่น ๆ เช่น วัย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ ความชอบส่วนบุคคล เป็นต้น รวมทั้งยังยอมรับความเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ได้ง่าย มีความศรัทธาเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์และยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคลมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังในชีวิต ไม่เชื่อหรือไว้วางใจอำนาจเด็ดขาด แม้ว่าจะยอมรับอำนาจแต่อำนาจนั้นต้องมีเหตุผล หรือมีความชอบธรรม มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ไม่นิยมการยอมตามความคิดเห็นของผู้อื่น เว้นเสียแต่ว่าความเห็นนั้นมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อถือได้ มีความอดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตน รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นและรู้จักประนีประนอมผ่อนปรน ไม่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง (ประสาท เป็อรูม, 2529: 35-36)

ดังนั้น ผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยจะเป็นผู้ที่ยอมรับแนวความคิดพื้นฐานประชาธิปไตย อันประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ คือ แนวความคิดเกี่ยวกับภราดรภาพ (fraternity) แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ (liberty) และแนวความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาค (Equality of Right) ผู้มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยจะมีลักษณะดังนี้ (ซีฮอนันต์ สมุทวณิช, 2523: 6-12)

1. การมีความศรัทธาในความสามารถ สติปัญญาของมนุษย์ การรู้จักใช้เหตุผล ยึดหลักเหตุผลด้วยวิธีการทดสอบค้นหาตามแบบวิทยาศาสตร์ตลอดจนมองมนุษย์ในแง่ดีว่าสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อความสุขส่วนรวมและสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้

2. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์มีความสามารถ และรู้จักใช้เหตุผล ทำให้เกิดความเชื่อในความเป็นอิสระและสนับสนุนเสรีภาพในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ความสามารถที่จะเลือกใช้ชีวิต กระทำหรือไม่กระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งได้ด้วยตนเอง โดยไม่ตกอยู่ในอำนาจบงการของบุคคลอื่น

3. การยอมรับความเท่าเทียมของมนุษย์ โดยถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน โดยพื้นฐานทางกฎหมายและทางการเมืองทุกคนควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และมีสิทธิเสรีภาพในทางการเมืองโดยเท่าเทียมกัน และยังรวมถึงความเสมอภาคในการมีโอกาสต่าง ๆ ที่จะใช้ชีวิตในสังคมอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก ชชาติกำเนิด เพศ หรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

4. อำนาจสูงสุดในการปกครอง และการตัดสินใจปัญหาสำคัญของสังคม เป็นปวงชน แต่มิได้หมายความว่าประชาชนทุกคนจะเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาทุกเรื่องโดยตรง แต่มีการมอบอำนาจให้กับตัวแทนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือ องค์การ เช่น ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นแทน โดยประชาชนเป็นผู้กำหนดขอบเขตและเงื่อนไขของการใช้อำนาจตลอดจนความรับผิดชอบของผู้ที่ใช้อำนาจนั้นแทนประชาชน

5. อำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมของประชาชน สังคมจึงเกิดขึ้นจากการยินยอมของสมาชิกที่เข้ามารวมอยู่ในสังคม และอำนาจของสังคม ซึ่งหมายถึงสิทธิในการออกกฎหมายและบทลงโทษ เพื่อประโยชน์ในการปกป้องคุ้มครองชีวิต และทรัพย์สินจึงจะต้องเป็นไปโดยความยินยอมของประชาชน

6. สิทธิในการคัดค้านและเปลี่ยนรัฐบาล เนื่องจากรัฐเป็นเพียงสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน และช่วยให้คนในสังคมอยู่อย่างมีความสุข ดังนั้น ถ้ารัฐบาลไม่ทำหน้าที่อันควร ไม่ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย

ของประชาชน ประชาชนจึงมีสิทธิเต็มที่ในการตัดค้านและเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง
เสียใหม่ได้

นอกจากผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยจะยอมรับแนวความคิดพื้นฐาน
ของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ยังยอมรับกติกา และแนวทางใน
การปฏิบัติตามแนวความคิดประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่มีการตัดสินปัญหาร่วมกันอย่าง
มีเหตุผล โดยใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่า มนุษย์มี
ความสามารถ มีสติปัญญาและรู้จักใช้เหตุผลคุ้มครองเสรีภาพทางความเชื่อและ
การแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการหาทางเลือกของนโยบาย หรือ
การตัดสินใจที่ดีที่สุด โดยยึดหลักความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ หลัก
การ ปกครองภายใต้กฎหมาย ซึ่งตราขึ้นโดยกระบวนการที่ปรึกษาหารือมาอย่าง
ถูกต้องไม่ยอมรับการปกครองตามอำเภอใจของบุคคล เป็นไปตามแนวความคิดที่
เน้นความเท่าเทียมกัน กำหนดให้มีการเลือกตั้งอย่างเสรี เพราะถือว่าอำนาจ
ประชาธิปไตยมาจากประชาชน ประชาชนจะเลือกตัวแทนขึ้นใช้อำนาจใน
การปกครองตนเอง โดยการเลือกตั้งที่ปราศจากการขู่เข็ญ หรือไม่เป็นธรรม
การให้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล และด้วยความบริสุทธิ์ใจ
การตัดค้านนโยบาย หรือการปฏิบัติของรัฐ เช่น การเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านแสดง
ความคิดเห็นหรือเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงรัฐบาล
การเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีความเป็นอิสระที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยไม่ถูกข่มขู่
คุกคาม ซึ่งเป็นไปตามหลักการเกี่ยวกับสิทธิที่จะตัดค้านไม่เห็นด้วย และ
การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

ทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม

ทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม เป็นทัศนคติทางการเมืองที่ได้รับ

การยอมรับว่าอยู่ตรงกันข้ามกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผู้ที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมจะเป็นบุคคลที่นิยมอำนาจเผด็จการและนิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา อ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ มองปัญหาความยุ่งยากของบ้านเมืองว่าเกิดเนื่องจากความมีเสรีภาพมากเกินไป ไม่ยอมรับความเสมอภาคว่าบุคคลมีความเท่าเทียมกัน ไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลในด้านเสรีภาพ เชื่อว่าผู้นำสามารถแก้ไขปัญหาของสังคมได้ เชื่อบุคคลและเชื่อบุญวาสนามากกว่าเหตุผล มองโลกว่าเต็มไปด้วยความไม่มั่นคง ขาดความอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน เป็นคนเคร่งครัดและชาตินิยมจนเกินไป ไม่เชื่อในความสามารถของมนุษย์ ไม่เคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน (ประสาท เป็อรูม, 2529:38)

นอกจากนั้นแล้ว ผู้ที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม มักจะมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม หรือ มีบุคลิกภาพเป็นแบบเผด็จการ หรืออำนาจนิยมด้วย (ชียอนันต์ สมุทวณิช, 2523:23) โดยมักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยคิดเห็นโต้แย้งกับค่านิยมของสังคม ทั้งนี้ เพราะกลุ่มคนประเภทนี้มุ่งรักษาสถานภาพเดิม (status quo) ให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันบุคคลเหล่านี้เห็นว่าถ้าใครมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตัวเอง ก็ไม่สามารถทนได้เช่นกัน มักชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคร่งครัด ไม่ค่อยยืดหยุ่นหรือการปรับตัว ดังนั้น ผู้ที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม จึงไม่ยอมรับแนวทางตามวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีแนวทางและกติกากัดแย้งกับทัศนคติทางการเมืองที่ตนมีอยู่

แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้กำลังรุนแรงและการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้กำลังรุนแรง

จากการที่ได้สัมภาษณ์นักวิชาการหลายท่านมีความสนใจในพฤติกรรมมนุษย์ได้พยายามค้นคว้าศึกษาวิจัยถึงมูลเหตุของการใช้กำลังรุนแรงในสังคม ซึ่งก็สามารถสรุปผลการศึกษาได้เป็น 3 กลุ่มทฤษฎี ดังนี้ (นิคม ปัญจวัฒน์, 2522:28)

1. ทฤษฎีธรรมชาติของมนุษย์ (Human nature Theory)

ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการใช้อำนาจรุนแรงในสังคมว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยมองด้านจิตใจ สัญชาตญาณเป็นหลัก แบ่งออกเป็น 2 แนวความคิด คือ

1.1 แนวความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีสัญชาตญาณชอบใช้อำนาจรุนแรง สภาวะดั้งเดิมของมนุษย์นั้นเป็นสภาวะที่ยุ่งเหยิงปราศจากรัฐ เป็นสภาวะสงคราม ทุกคนต่างมุ่งหน้าประหัตประหารกัน นักวิชาการที่ยึดถือแนวคิดนี้ เช่น โทมัส ฮ็อบส์ (Thomas Hobbes) (อ้างในซีฮอนันต์ สมุทวณิช, 2517:63) รวมทั้งนักจิตวิทยา เช่น ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) คอนราด ลอเรนซ์ (Konrad Lorenz) และแฮโรลด์ นีบีเบิร์ก (Harold Niebeurg) เป็นต้น ซึ่งมีความเห็นตรงกันว่ามนุษย์เกิดมามีลักษณะโน้มเอียงไปในทางรักษาผลประโยชน์ของตนเอง อันเป็นมูลเหตุที่นำไปสู่การใช้อำนาจรุนแรง (Gurr, 1972:34)

1.2 แนวความคิดที่เชื่อว่า ถึงแม้มนุษย์มีการใช้อำนาจรุนแรงต่อกันจริง แต่มิใช่ว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณอย่างนั้น และในสังคมของสัตว์ก็ไม่มีสัญชาตญาณของการใช้อำนาจรุนแรงเช่นเดียวกัน การใช้อำนาจที่เกิดขึ้นก็เพื่อป้องกันตนเองจากการถูกรุกรานเท่านั้น นักวิชาการในแนวนี้ก็เป็น จอห์น ล็อก (John Locke) รวมทั้ง คาร์ธีย์ และ เอบลิง (Carthey and Ebling) ต่างมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่าธรรมชาติของมนุษย์มิได้ชอบการใช้อำนาจ มนุษย์มีความรักสงบ การใช้อำนาจรุนแรงเป็นเพียงการป้องกันตนเองจากการรุกรานของฝ่ายศัตรูเท่านั้น

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

ทฤษฎีนี้มองการใช้อำนาจรุนแรงว่าเป็นผลที่เกิดจากการอบรมและการเรียนรู้ นักวิชาการในแนวนี้โดยมากเป็นนักสังคมวิทยา เช่น กัลลอค พาร์สัน

(Talcott Parsons) และโทมัส เชลลิง (Thomas Schelling) เป็นต้น ซึ่งมีความเห็นว่าพฤติกรรมก้าวร้าว หรือพฤติกรรมที่แสดงออกในการใช้กำลังรุนแรง สามารถอบรมและเรียนรู้ได้เหมือนการอบรมและการเรียนรู้พฤติกรรมอื่น ๆ บางสังคมมีการอบรมสั่งสอนให้ใช้กำลังเป็นเครื่องตัดสินเพื่อแสดงให้เห็นความเก่งกล้าสามารถ แสดงความเป็นลูกผู้ชายอันเป็นความเชื่อถือตามธรรมเนียม ค่านิยมของกลุ่ม (นิคม ปัญจวัฒน์, 2522:32)

การอบรมให้เรียนรู้ถึงวิธีการใช้กำลังรุนแรงบางอย่างก็เป็นไปเพื่อผลประโยชน์หรือนโยบายของกลุ่ม เป็นต้นว่า การอบรมให้ใช้กำลังของกลุ่มทหาร หรือตำรวจ หรือแม้แต่กลุ่มอาชญากรรมองค์กร จำพวก มาเฟีย อั้งยี่ หรือยาquila กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเรียนรู้แบบแผน (pattern) พฤติกรรมการใช้กำลังรุนแรงตามที่กลุ่มได้มีนโยบายดำเนินรอยตามกันมาหรือเรียกว่าเป็นการถือตามบรรทัดฐาน (norms) ของกลุ่ม กลุ่มเหล่านี้จะมีความรู้สึกว่าการใช้กำลังรุนแรง เป็นสิ่งที่ควรทำ (it is the thing to do) เพื่อผลประโยชน์ เพราะว่าได้รับการชี้ทางให้ดำเนินการไปตามนั้น

เท็ด โรเบิร์ต เกอร์ (Ted Robert Gurr, 1969) ได้กล่าวถึง การใช้กำลังรุนแรงของคนอเมริกันว่าเป็นผลจากการสะสมมาในประวัติศาสตร์ จึงทำให้สังคมมองเห็นเป็นเรื่องธรรมดา

3. ทฤษฎีความก้าวร้าวจากความคับข้องใจ (Frustration Aggression Theory)

ทฤษฎีนี้พิจารณาถึงรากฐานการใช้กำลังรุนแรงในสังคม โดยศึกษาถึงปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานทางด้านจิตใจของมนุษย์ในแง่จิตวิทยา (psychology) กับสภาพแวดล้อมทางสังคม (social environment)

พื้นฐานของทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการก้าวร้าว มีผลมาจากการถูกยับยั้งความต้องการหรือไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ (social and psysic failure) หรือผลอันเกิดจากความไม่สมดุลระหว่าง ความคาดหวัง (expectation) กับความสามารถ (ability) ที่จะกระทำได้นักวิชาการสำคัญที่ใช้แนวคิดนี้อธิบายพฤติกรรมก้าวร้าวของมนุษย์ก็คือ เท็ด โรเบิร์ต เกอร์ (Ted Robert Gurr, 1969) โดยเขาเห็นว่าทฤษฎีนี้เป็น ทฤษฎีที่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และมีข้อมูลสนับสนุนมากกว่าทฤษฎีอื่น รวมทั้ง ข้อสนับสนุนของทฤษฎีความก้าวร้าวจากการคับข้องใจยังมองเห็นได้ชัดกว่าทฤษฎีอื่น ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงได้รับความสนใจจากนักวิชาการในการนำมาใช้อธิบายพฤติกรรม การใช้กำลังรุนแรงทางสังคมและการเมือง

ความหมายของความรุนแรงทางการเมือง

ความรุนแรงทางการเมืองตามทรรศนะของนักรัฐศาสตร์ หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงทั้งในระบบการเมือง ในรูปของการสังหารชีวิตบุคคล หรือคณะบุคคลคณะใดคณะหนึ่ง การลอบสังหารบุคคลเพียงคนเดียว โดยปกติจะไม่ถือว่าเป็นความรุนแรงทางการเมือง เว้นไว้เสียแต่ว่าการสังหารนั้นจะกระตุ้นให้ฝูงชนใช้ความรุนแรงต่อกันในเวลาต่อมา นอกจากนี้ความรุนแรงจะต้องอุบัติขึ้นอย่างต่อเนื่อง มิใช่เกิดเพียงครั้งเดียวก็ยุติลงได้ และจะต้องเป็นวิกฤตการณ์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำที่จะดำเนินนโยบายการปกครองที่สำคัญด้วย (กนลา สุขพานิช - ชันธปราน, 2526:6)

แฮโรลด์ นีย์เบิร์ก (Harold Nieburg) กล่าวว่าความรุนแรงทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดการหยุดชะงัก การทำลายล้าง หรือ การทำให้ผู้อื่นต้องเจ็บปวดเสียหาย ซึ่งผู้กระทำมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง และมีเป้าหมายที่จะทำลายบุคคลในวงการเมือง หรือทำลายสถาบันที่พัวพันกับการเมือง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้อื่นและทำให้สถานการณ์ที่มีการต่อรองทางการเมืองต้องเปลี่ยนรูปไป ซึ่งจะทำให้มีผลกระทบต่อบรรยากาศสังคมโดยรวม

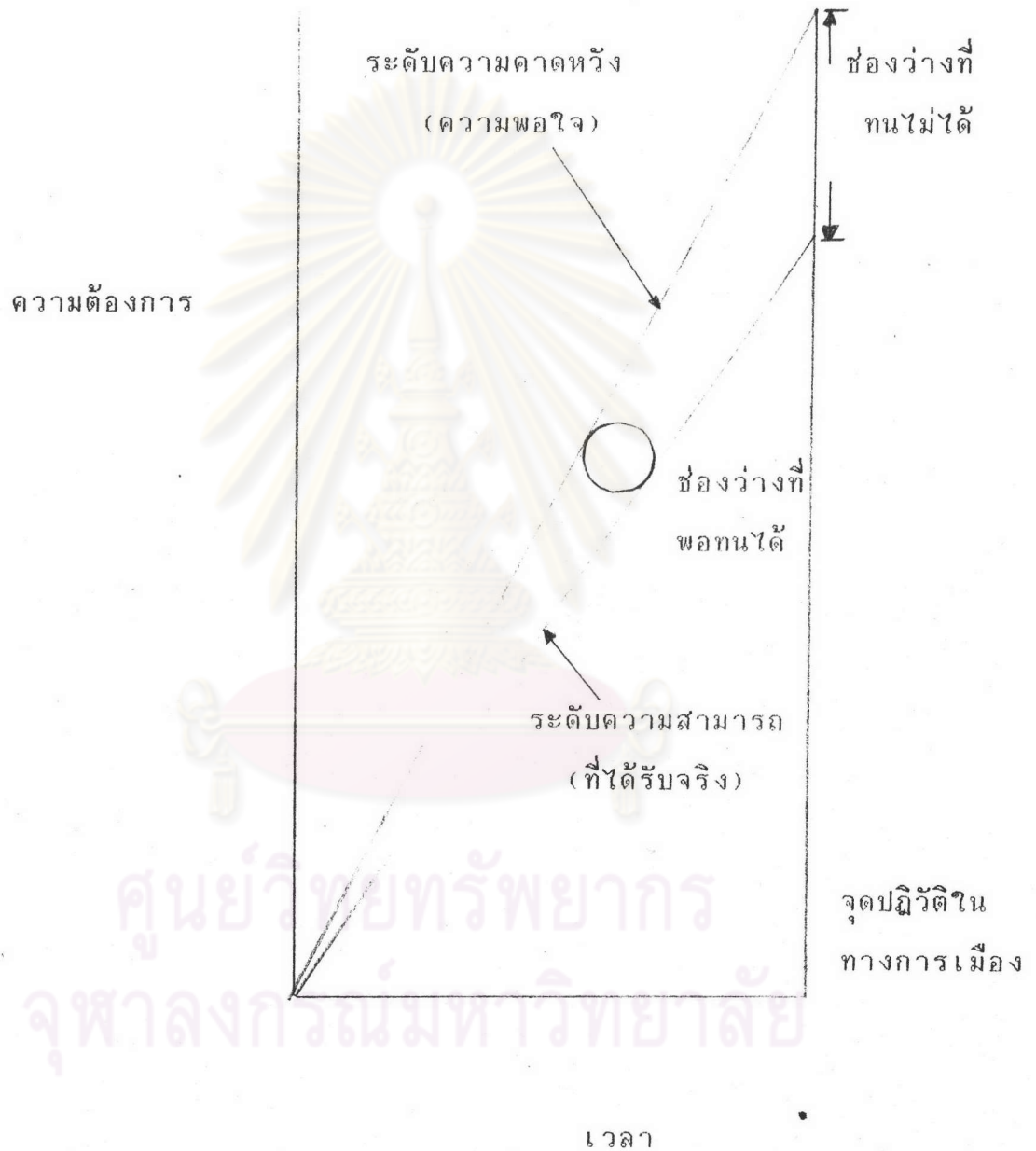
เท็ด โรเบิร์ต เกอร์ (Ted Robert Gurr, 1972) ความหมายความรุนแรงทางการเมืองว่า หมายถึง การที่สมาชิกของสังคมการเมืองใช้กำลังเข้าต่อต้านผู้นำ หรือ ต่อต้านรัฐบาลของตนอย่างพร้อมเพรียงกัน อาจหมายถึงการต่อสู้ระหว่างผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยกันเอง เป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลัง หรือการข่มขู่ว่าจะใช้กำลังเป็นสำคัญ

แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง

ผลงานของ เจมส์ เดวีส์ (Jame Davies, 1969) โดยเฉพาะผลงานเรื่อง "J - Curve Theory" ได้รับความสนใจเป็นอันมาก โดยเขาพัฒนาทฤษฎีนี้จากความก้าวร้าวจากความคับข้องใจ เพื่อใช้อธิบายสาเหตุของการเกิดการปฏิวัติในทางการเมืองโดยประชาชนว่า เกิดจากช่องว่างที่ห่างกันมากระหว่างระดับความคาดหวังที่จะได้รับและระดับที่ได้รับจริงคือได้รับมาต่ำกว่าที่คาดหวังเอาไว้สูง (ดังแผนภาพที่ 2.2) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อประชาชนได้รับตามที่ต้องการแล้ว ความคาดหวังก็จะเพิ่มมากกว่าระดับที่ได้รับเพิ่มจริง ดังนั้น เมื่อความคาดหวังเพิ่มมากขึ้นด้วย ประชาชนก็พอที่จะทนรับได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่ปรากฏว่าความคาดหวังเพิ่มสูงขึ้นมาก แต่ระดับความสามารถที่จะตอบสนองเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ก็จะทำให้ประชาชนเกิดความผิดหวังและจะเริ่มผิดหวังมากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ามีช่องว่างมากขึ้นเรื่อย ๆ และก็จะ เป็นสาเหตุให้เกิดการร่วมกันแสดงออกซึ่งความไม่พอใจในทางการเมือง ตลอดจนเกิดการปฏิวัติทางการเมืองขึ้น

แผนภาพที่ 2.2

ทฤษฎี J - Curve "Rise and Drop"

ที่มา : ถวิล ไชยพันธ์, 2530:12 โดยพัฒนามาจาก

James Davies, 1969:691

ตามแนวคิดของ "J - Curve Theory" ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ความมั่นคงในทางการเมืองนั้นจะยังคงมีอยู่ได้ ถ้าหากว่าประชาชนยังมีความพอใจ หรือไม่ยินดียินร้ายต่อการบริหารงานของรัฐบาล แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่ารัฐบาลนั้นได้บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด อาจเป็นไปได้ว่าประชาชนยังมีความรู้สึกวิตกกังวลก็จะเป็นไปได้ ในทางตรงข้าม หากถึงแม้ว่ารัฐบาลจะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศมีความเจริญและประชาชนมีความอยู่ดีกินดี แต่เมื่อใดก็ตามที่ประชาชนรู้สึกไม่พอใจแล้วก็จะก่อความรุนแรงทางการเมืองขึ้นมาก็ได้

นอกจากนี้แล้ว เจฟเฟอริ เพจ (Jeffery Paige, 1971:810-820) ก็ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกซึ่งความรุนแรงทางการเมืองกับความรู้สึกและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน โดยเห็นว่าประชาชนมีแนวโน้มที่ชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง ถ้าหากว่าพวกเขา มีความศรัทธาต่อระบบการเมืองต่ำ ในขณะที่การเห็นว่ามีโอกาสสูงที่จะประสบความสำเร็จในการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง รวมทั้งก็มีปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การเห็นว่ารัฐบาลบริหารงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ รัฐบาลไม่มีความชอบธรรมในการบริหารประเทศ การไม่มีเสถียรภาพในทางการเมือง รวมทั้งการนิยมจะใช้กำลังควบคุมประชาชนเหล่านี้ล้วนเป็นตัวเร่งให้มีการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองให้เกิดขึ้น

ลักษณะสำคัญของความรุนแรงทางการเมือง

อะไรคือความรุนแรงทางการเมือง ในการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงทางการเมืองนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความหมาย และคุณลักษณะของความรุนแรงเพื่อที่จะป้องกันมิให้เกิดปัญหายุ่งยากและเกิดความสับสนในการศึกษาวิเคราะห์ ทั้งนี้เพราะนักรัฐศาสตร์มักประสบปัญหาความคลุมเครือ และสับสนในการแยกแยะความรุนแรงปกติธรรมดา

ทิลลี่ (Tilly, 1968) ได้สรุปลักษณะสำคัญ ๆ ของการใช้
ความรุนแรงทางการเมืองไว้ดังนี้

ประการแรก ความรุนแรงส่วนใหญ่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิต
และทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ขยายตัวจากการกระทำซึ่งไม่ได้เป็นลักษณะของการใช้
ความรุนแรงตั้งแต่ตอนเริ่มต้นเป็นการกระทำในลักษณะการเรียกร้องร่วมกันธรรมดา
ซึ่งมิได้เน้นความรุนแรง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ความรุนแรงที่เกิดจากการชุมนุม
ประท้วงหรือเดินขบวน ซึ่งโดยลักษณะของมันเองแล้วไม่ใช่เป็นเรื่องของ
ความรุนแรง ไม่ได้มีความต้องการให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน
แต่อย่างใด แต่ในบางครั้งการชุมนุมประท้วงเหล่านี้ได้ขยายเป็นรูปของการใช้
ความรุนแรงเช่น กลายเป็นก่อการจลาจล

ประการที่สอง ความรุนแรงทางการเมืองนั้นมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ทำหน้าที่ปราบปราม เช่น ตำรวจและทหาร มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยอย่างมาก แต่
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงถ้ามีคนเข้าร่วมน้อย เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าไป
เกี่ยวข้องน้อย แต่ไม่ได้หมายความว่าถ้าขอบเขตของความรุนแรงมีมาก จะมี
เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องมากขึ้น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น บทบาทของ
เจ้าหน้าที่ของรัฐมักมีส่วนร่วมเริ่มให้เกิดความรุนแรงด้วย และเป็นตัวกระทำใน
เรื่องความรุนแรงที่สำคัญทีเดียว เช่น จากการปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงโดย
ใช้กำลัง และไม่มีความยืดหยุ่น มักมีผลให้ความรุนแรงขยายตัวกว้างขวางขึ้น

ประเภทของการก่อความรุนแรงทางการเมือง

นักวิชาการแต่ละคนต่างก็มีการศึกษาประเภทของการใช้กำลังรุนแรง
ทางการเมือง แตกต่างกันไปออกไปตามความเข้าใจของตน ในที่นี้จะนำเสนอผลงาน
ของนักวิชาการที่เห็นว่าน่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อาทิ เช่น

เอฟ วอน เดอร์ เมห์เดน (F. Von der Mehden, 1977:7-17) ได้แบ่งประเภทของการก่อความรุนแรงทางการเมืองออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ

1. ความรุนแรงจากการแตกแยกทางเชื้อชาติ (primordial violence) เป็นการใช้อำนาจรุนแรงทางการเมืองที่มีผลมาจากความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น การสู้รบระหว่างชาวผิวขาวกับอินเดียนแดง สงครามครูเสด เป็นต้น
2. ความรุนแรงแบบแบ่งแยก (separatist or secessionist violence) เป็นการใช้อำนาจรุนแรงเพื่อต้องการแยกตัวเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการปกครองและบริหารตนเอง ซึ่งบางกรณีอาจสืบเนื่องมาจากแบบที่หนึ่งก็ได้ เช่น การต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยในพม่า เป็นต้น
3. ความรุนแรงแบบปฏิวัติ (revolutionary) เป็นการใช้อำนาจรุนแรงเพื่อล้มล้างระบบสังคมเดิม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แล้วสร้างระบบใหม่ขึ้นมาแทน เช่น การปฏิวัติฝรั่งเศส หรือการปฏิวัติรัสเซีย เป็นต้น
4. ความรุนแรงแบบรัฐประหาร (coup-oriented-violence) เป็นการใช้อำนาจรุนแรง โดยกลุ่มบุคคลจะใช้อำนาจเข้ายึดอำนาจจากผู้ปกครองในขณะนั้น แต่มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงระบบเพียงแต่เปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้ปกครองเท่านั้น ตัวอย่างเช่น การรัฐประหารของกลุ่มทหารในประเทศกำลังพัฒนา

5. ความรุนแรงในประเด็นการเมืองและบุคลิกภาพ (political issues and personality oriented violence) เป็นการ ใช้กำลังรุนแรงที่เกิดจากอุดมการณ์หรือแรงจูงใจ ซึ่งแยกออกได้เป็น 3 ประเภทย่อยคือ

5.1 นักศึกษาหัวรุนแรง (student activities) การใช้กำลังรุนแรงของนักศึกษา เป้าหมายก็คือการเรียกร้องหรือโจมตีให้มีการปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ เช่น การโจมตีระบบบริหารของมหาวิทยาลัย การโจมตีการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ความสูญเสียที่เกิดจากการใช้กำลังรุนแรงชนิดนี้ไม่ค่อยมีมากนัก นอกจากจะได้รับความเจ็บจากการปะทะกับเจ้าหน้าที่

5.2 ความรุนแรงจากการเลือกตั้ง (electoral violence) ลักษณะของความรุนแรงแบบนี้ เช่น การลอบทำร้ายผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือหัวคะแนน การขัดขวางการหาเสียง เป็นต้น ส่วนความสูญเสียจากการใช้กำลังรุนแรงเป็นเรื่องส่วนตัวของนักการเมืองแต่ละคนจะส่งผลต่อส่วนรายน้อยมาก และมักเกิดในช่วงระยะมีการหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น

5.3 ความรุนแรงจากปัญหาเศรษฐกิจ และสังคม (economic and social issues) เป็นความรุนแรงที่เกิดจากการดำรงชีวิตในสังคม โดยต้องการให้ฝ่ายบริหารทำการแก้ไขปรับปรุงบางอย่าง เช่น คนในเมืองประสบปัญหาเรื่องการจราจรแออัด การบริการสาธารณะ หรือ ความมั่นคงปลอดภัย ส่วนคนในชนบทจะประสบปัญหาความอดอยาก การขาดที่ทำกิน ภัยแล้ง เป็นต้น การเรียกร้องจะออกมาในรูปของการเดินขบวน หรือนัดหยุดงาน

ถวิล ไชยพันธ์ (2530) ซึ่งทำการศึกษาศึกษาศึกษาภาพการประท้วงทางการเมือง ศึกษากรณีสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง ก็ได้ให้ความหมายการ

มีส่วนร่วมทางการเมืองแบบรุนแรง เป็นการกระทำทางการเมืองของประชาชน ที่มีลักษณะเป็นการประท้วง การคัดค้าน และการต่อต้านหรือใช้ความรุนแรงในทางการเมืองที่มีขีดความรุนแรงตั้งแต่ต่ำสุดจนถึงสูงสุด โดยได้แบ่งไว้เป็น 4 วิธีการคือ

1. การชุมนุมประท้วง หมายถึง การแสดงออกซึ่งการคัดค้าน หรือ การเรียกร้องด้วยการชุมนุมประท้วง
2. การปฏิเสธกฎเกณฑ์ที่ไม่ยุติธรรม หมายถึง การแสดงออกซึ่งการคัดค้านต่อต้านกฎเกณฑ์ หรือ ข้อบังคับที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมโดยการปฏิเสธที่จะไม่ปฏิบัติตาม
3. การหยุดงานประท้วง หมายถึง การแสดงออกซึ่งการคัดค้าน หรือ การเรียกร้องโดยการนัดหยุดงานของพนักงาน และแสดงเจตนาที่ว่าจะไม่ปฏิบัติงานจนกว่าจะได้รับสิ่งที่ต้องการตามข้อเรียกร้อง
4. การยึดอาคารที่ทำการ หมายถึง การแสดงออกซึ่งการคัดค้านหรือ การเรียกร้องโดยการยึดอาคารที่ทำการ การขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ต่อรองให้ได้สิ่งที่ต้องการตามข้อเรียกร้อง

ดังนั้น โดยสรุปจึงเห็นได้ว่า การใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองเกิดจากความไม่พอใจที่สังคมหรือรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความคาดหวังไว้แต่ไม่ได้เป็นไปตามนั้น จึงเกิดการเรียกร้องขึ้นมา นอกจากนี้ความรุนแรงทางการเมือง ส่วนใหญ่มักจะเกิดมากในสังคมกำลังพัฒนาที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ และได้สร้างความคาดหวังอย่างมากมายให้กับคนในสังคม แต่ทว่า สถาบันที่มีหน้าที่ตอบสนอง ไม่สามารถพัฒนาระบบกลไกต่าง ๆ

ให้ทันกับความต้องการได้เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับ จนในที่สุดจึงต้องหันมาใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา

บทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ ผู้มีหน้าที่การงานตามบทบาทที่สังคมได้กำหนดไว้ สถานภาพของบทบาทนี้ เป็นสถานภาพของผู้ที่มีอำนาจที่จะควบคุมให้คนปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นสถานภาพที่น่าเกรงขาม เพราะมีอำนาจจับกุม คุมขังคนได้ เป็นสถานภาพที่สังคมให้ความยกย่องและไว้วางใจ เพราะเป็นที่พึ่งในการปราบปรามผู้ทุจริตมิชอบ และความ เป็นสถานภาพที่ประชาชนจะให้ความรักและเป็นมิตร เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจก็คือ ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

ในต่างประเทศบทบาทของตำรวจมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ โดยทั่ว ๆ ไป ภารกิจหลักของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ป้องกันชีวิตทรัพย์สินของประชาชน และทำการปราบปรามผู้ที่กระทำผิดกฎหมายอาญา อำนาจหน้าที่ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกิจกรรม ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกหน่วยจะต้องปฏิบัติแต่ระบบของตำรวจต่างประเทศนั้น มีความแตกต่างกันหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางด้านการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาของประเทศนั้น ๆ

เคนนี่ (Kenney) ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบด้วย การคุ้มครองชีวิตทรัพย์สินของประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และการจัดการบริการสาธารณะที่จำเป็นอื่น ๆ (ประเสริฐ เมฆมณี, 2523 : 79)

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว พอสรุปบทบาทของตำรวจได้คือ เป็นผู้รักษา กฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นผู้พิทักษ์ความปลอดภัยของประชาชน ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ลักษณะงาน ของตำรวจจึงมีความเกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งอาจเกิดผลได้ทั้งในทางบวกและ ทางลบ คือ อาจเป็นที่เกลียดชังหรือเป็นที่ยอมรับนับถือก็ได้

หลักการให้การบริการ

ข้าราชการตำรวจมีหน้าที่หลัก คือ การให้การรักษาความสงบเรียบร้อย ในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันไม่ให้เกิดร้ายใด ๆ เกิดขึ้น และให้การบริการใน ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผาสุก พิจารณา ตามภารกิจดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ดังนั้น หากจะพิจารณาถึงหลักการ ดำเนินงานแล้ว จะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นหน่วยงานที่ให้การบริการแก่ ประชาชน ด้วยเหตุนี้ ในการที่จะศึกษาครั้งนี้จึงจำเป็นต้องเข้าใจในเรื่องของ หลักการในการให้บริการอีกด้วย

กรอส (Gross) เห็นว่า องค์กรหรือหน่วยงานในการให้บริการ เกิดขึ้นเพื่อสนองผลประโยชน์ของคนหลายกลุ่ม . จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะ ต้องมีการติดต่อกันระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานในการให้บริการกับลูกค้า หรือ ผู้รับบริการ สิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานในการให้บริการ กับลูกค้า หรือผู้รับบริการก็คือผลงานหรือการให้บริการขององค์กรหรือหน่วยงาน ในการให้บริการนั่นเอง (Bertram M. Gross, 1968 : 723-725)

แคตซ์ และดาเนต (Katz & Danet) มีความเห็นว่า การให้ การบริการควรยึดหลักปฏิบัติดังนี้

1. ควรให้การบริการเฉพาะเรื่องงานเท่านั้น (specification) หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ควรจะจำกัดเฉพาะเรื่องงานเท่านั้น ผู้ให้บริการไม่ควรนำเรื่องส่วนตัวที่นอกเหนือจากงานในหน้าที่มาเกี่ยวข้อง

2. ควรให้มีการบริการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน (universality) หมายถึง ผู้ให้บริการควรจะมีปฏิบัติต่อผู้รับบริการ โดยความเป็นธรรมเหมือนกัน ๆ กัน และเท่าเทียมกัน

3. ควรให้การบริการอย่างไม่มีอารมณ์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง (Effective Neutrality) หมายถึง ผู้ให้บริการควรให้การบริการ โดยไม่เอาอารมณ์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานด้วยเหตุผล และใช้หลักการความถูกต้อง ไม่ใช่ชู้ตตะคอก หรือหาเหตุชวนทะเลาะวิวาทกับผู้มารับการบริการ (Katz and Brenda Danet, 1973 : 4 - 60)

แมกซ์ เวบเบอร์ (Max Weber) ให้ความเห็นว่า การให้การบริการที่มีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุดคือ การให้บริการที่ไม่คำนึงถึงตัวบุคคล เป็นการให้การบริการที่ปราศจากอารมณ์ ไม่มีความชอบ พอใจพิเศษ ทุกคนควรจะได้รับปฏิบัติเท่าเทียมกันและตามหลักเกณฑ์เดียวกัน (Max Weber, 1966 : 340)

กลุณ ธนาพงศ์ธร (2526 : 303-304) ให้ความเห็นในเรื่องหลักการให้การบริการที่ดีไว้ว่า ควรมีหลักการดังนี้

1. ให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ หมายความว่า การให้การบริการนั้น ควรจะต้องตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่หรือ

ทั้งหมด นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์สูงสุดในการเลือกอำนาจประโยชน์และการบริการแล้ว ยังไม่คุ้มค่ากับการดำเนินงานนั้น ๆ อีกด้วย

2. ให้บริการโดยยึดหลักความสม่ำเสมอ หมายความว่า ในการให้การบริการนั้น ๆ ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำ ๆ หยุด ๆ ตามความพอใจของผู้บริหาร หรือผู้ปฏิบัติงาน

3. ให้บริการโดยยึดหลักความเสมอภาค หมายความว่า ในการให้การบริการนั้นจะต้องให้แก่ผู้บริการทุกคนอย่างสม่ำเสมอหน้าและเท่าเทียมกัน ไม่มีการใช้สิทธิพิเศษแก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งในลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

4. ให้บริการโดยยึดหลักความประหยัด โดยค่านึงว่า ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการ จะต้องไม่มากกว่าผลที่ได้รับ

5. ให้บริการโดยยึดหลักความสะดวก โดยค่านึงว่า การบริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการ จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ปฏิบัติได้ง่าย สะดวก สบายสิ้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก หรือผู้รับบริการมาจนเกินไป

อำนาจหน้าที่และภารกิจของตำรวจในการปราบปรามอาชญากรรม

กรมตำรวจมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ ดังต่อไปนี้ (พระราชกฤษฎีกาการแบ่งส่วนราชการ, กรมตำรวจ, ปี พ.ศ. 2519)

1. ระวังเหตุการณ์ที่ก่อความวุ่นวาย และไม่สงบต่าง ๆ

2. ป้องกันระงับยับยั้งการก่อจลาจล
3. ปราบปรามก่อการจลาจล
4. ป้องกันและปราบปรามการกระทำของกลุ่มชน อันจะเป็นเหตุให้ก่อให้เกิดการไม่สงบเรียบร้อย
5. สนับสนุนและเสริมกำลังให้ตำรวจกองกำกับการอื่น และตำรวจท้องที่ในยามปกติ
6. ปฏิบัติราชการอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชาสั่ง

นอกจากนี้เมื่อปี พ.ศ. 2526 กรมตำรวจได้มีคำสั่ง (พ.ต.ต. สงวน สิทธิสมาน, 2535 : 54) ตร. ที่ 369/2527 ลง 25 เม.ย. 2527 ให้กองบังคับบัญชาการตำรวจนครบาล จัดตั้งกองร้อยปฏิบัติการพิเศษ 1 กองร้อย โดยประกอบกำลังจากกองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจลกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ และให้ชื่อกองร้อยปฏิบัติการพิเศษดังกล่าวว่า "อรินทราช 26" มอบหมายภารกิจหน้าที่ในการต่อต้าน การก่อการร้ายสากล ให้ปฏิบัติอีกหน้าที่หนึ่งด้วย

การใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้กำลังควบคุมการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองจะแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ปัจจัยและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสำหรับในประเทศสมัยใหม่นั้น รัฐบาลจะต้องมีอำนาจกว้างขวางสามารถที่จะควบคุมประชาชนทั้งหมดของประเทศได้ โดยผ่านจากบทบาทของข้าราชการ โดยเฉพาะ จากตำรวจทหาร หรือ ข้าราชการฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ข้าราชการที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ติดตามดูแลความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ที่มีแนวโน้มก่อความรุนแรงทางการเมือง จะสามารถป้องกันหรือจับกุมผู้ก่อความรุนแรงทางการเมืองได้เป็นผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับทางเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น (กนลา สุขพานิช- ชินทปราบ, 2526 : 302)

นอกจากนั้น มีการศึกษาอื่น ๆ ที่ชี้ให้เห็นว่า ยิ่งรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้มแข็งที่จะลงโทษและปราบปรามประชาชนของตนมากเท่าใดก็ยิ่งก่อความโกรธแค้นให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น และจะยิ่งทวีความรุนแรงในการต่อต้านรัฐบาลมากขึ้น โดยเฉพาะถ้าหากว่าการใช้อำนาจนั้นขาดความชอบธรรม (กมลลา สุขพานิช-ชั้นชปราบ, 2526: 306)

ที่น่าสนใจก็คือ การศึกษาของทอมป์สัน (Thompson, 1966: 104-105) ซึ่งได้เสนอแนะว่า ตำรวจควรเป็นหน่วยหลักในการปราบปรามการก่อความรุนแรงทางการเมือง ควรใช้กำลังตำรวจในพื้นที่ที่มีชุมนุมอาศัยอยู่หนาแน่นและควรใช้กำลังทหารหน่วยเล็ก ๆ เพื่อช่วยในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายเท่านั้น การใช้กำลังทหารหน่วยใหญ่ ๆ จะยิ่งทำให้มีการรวมตัวกันเพื่อต่อต้านมากขึ้น

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็คือการใช้กำลังหรือบทลงโทษอย่างคงเส้นคงวา (Thompson, 1966: 146-147) ถึงแม้ว่ามาตรการนั้นจะเป็นมาตรการที่เข้มงวด แต่ประชาชนจะยอมรับมาตรการดังกล่าว ถ้าใช้มาตรการนั้นอย่างยุติธรรมและอย่างเท่าเทียมกันกับทุก ๆ คน ทุก ๆ กลุ่ม หรือ ทุก ๆ สถานการณ์ มาตรการที่ไม่คงเส้นคงวาซึ่งทหารและตำรวจในประเทศต่าง ๆ ชอบใช้เมื่อเวลาเผชิญหน้ากับผู้เดินขบวนหรือนักก่อการจลาจล เช่น การจับกุมผู้เข้าร่วมเดินขบวนโดยทุบตีหรือจับกุมผู้นำการประท้วง บางครั้งปล่อยตัวบางคนไป หรืออาจจะเว้นไม่จับกุมผู้ใด รวมทั้งอาจจัดฝูงชนจัดตั้งเข้ามาเผชิญหน้ากับผู้ชุมนุมประท้วง ซึ่งไม่เป็นที่แน่นอน จึงทำให้ผู้ที่เหลืออยู่เกิดความโกรธแค้น และทำให้การควบคุมสถานการณ์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้อยประสิทธิภาพลงได้ (กมลลา สุขพานิช-ชั้นชปราบ, 2526: 322)

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของบุคคล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของแต่ละบุคคล จะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงสถานภาพ และกำหนดถึงบทบาทของแต่ละบุคคลในสังคมว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร รวมทั้งส่งผลต่อการมีความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติต่อปรากฏการณ์ใด ๆ ที่แตกต่างกัน

1. อายุ ข้อเท็จจริงที่ได้จากประสบการณ์ก็คือ ผู้ที่สูงอายุมักจะมีแนวคิดอนุรักษนิยมมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า (ประยงค์ เต็มชวาลา, 2535:24) ข้าราชการที่มีอายุมากมีความต้องการรักษาสถานภาพของตนเองมากเป็นพิเศษ จึงไม่กล้าเสี่ยงในการใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่ามกลางปัญหาที่ค่อนข้างวิกฤต นอกจากนี้ บุคคลที่อยู่ในวัยรุ่น (16-20 ปี) และวัยหนุ่ม (activists) โดยมักจะนิยมใช้กำลังในการแก้ปัญหา (ถวิล ไชยจันทร์, 2530:17)

2. การศึกษา บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง มักจะแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำ เพราะว่ามีความรู้และความสามารถนั้นจะมีความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกองค์กรสถาบันทางสังคมได้มากกว่า ตลอดจนการรับรู้และการค้นคว้าวิจัยการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในลักษณะปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาของสังคมได้ดีกว่าด้วย (Barnes and others, 1979:112-115)

3. สถานภาพสมรส ปกติแล้วบุคคลที่ยังไม่มีครอบครัว มีความเป็นอิสระที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อเรื่องภายในครอบครัว ทำให้มีเวลามาก มีความพร้อมที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหรือความสนใจในทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีครอบครัว ประกอบกับการไม่ต้องมีความห่วงใยในสวัสดิภาพทั้งของตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถตัดสินใจดำเนินกิจกรรมใด ๆ ได้รวดเร็วกว่า

4. อาชีพของบิดามารดา ในกรณีนี้แล้วอาชีพบิดามารดาของบุคคลจะเป็นสภาพแวดล้อมใกล้ชิดที่เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมทัศนคติและความเชื่อของบุคคลอื่นจะส่งผลให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกัน เช่น ถ้าหากบิดามารดาเป็นข้าราชการ โดยเฉพาะทหาร ตำรวจ ทหาราชาการผู้ชั้น มักจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม และเห็นว่าการประท้วงทางการเมือง เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (สุวรรณ สุวรรณเวโช, 2519 : 103)

5. การรับราชการ จากการศึกษาของ ประสงค์ เต็มชวลา (2535) พบว่าข้าราชการมักจะมีทัศนคติที่เป็นอนุรักษนิยมมากกว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพอื่น ทั้งนี้ เนื่องจากข้าราชการโดยส่วนใหญ่ผ่านการกล่อมเกลารับรู้จากวัฒนธรรมของระบบราชการเอง ที่มุ่งเน้นรักษากฎระเบียบแบบแผนมุ่งรักษาเสถียรภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด และข้าราชการที่มีตำแหน่งสูง ก็ปรากฏว่ายังมีทัศนคติเป็นอนุรักษนิยมอยู่มีใช้น้อย (Likhit Dhiravekin, 1972)

6. กุมีลำนเนา มีการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรด้านกุมีลำนเนา พบว่าผู้ที่มิกุมีลำนเนาอยู่ในชนบท หรือ ต่างจังหวัด ส่วนข้างจะเป็นผู้ที่เห็นด้วยและยอมรับต่อนวัตกรรมใหม่ที่เข้ามาสัมพันธ์ได้ดีกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจนำไปสู่การยอมรับความเป็นประชาธิปไตยได้ดีกว่า หรือ ไม่นิยมความรุนแรงในการแก้ปัญหา ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เห็นได้ชัดคือประกาวหนึ่งก็ต่ออัตราส่วนผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประเทศในเกือบทุกครั้ง ผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดไปออกเสียงเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองหรือในกรุงเทพมหานครมาก (ประสงค์ เต็มชวลา, 2535)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเชิงประจักษ์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันระหว่างตำรวจกับ

การเมือง โดยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของตำรวจว่าจะมีแนวโน้มในลักษณะใด เนื่องจากในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ตำรวจนับเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนอย่างสำคัญในการสนับสนุนหรือในบางครั้งก็เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม คือจุดรั้งความเติบโตของระบอบประชาธิปไตยของไทย ในที่นี้จะนำเสนอโดยสรุปเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เท่านั้น

สุวรรณ สุวรรณเวโช (2519) ได้ศึกษาทัศนคติที่มีต่อการเมืองและการบริหารงานของนายตำรวจนักเรียน หลักสูตรสารวัตรและผู้บังคับกอง ผลการศึกษาพบว่า นายตำรวจส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม เห็นคุณค่าของการใช้อำนาจบังคับและไม่ประสงค์ที่จะให้นักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานประจำที่น่าสนใจก็คือส่วนใหญ่เห็นว่าเมื่อมีข้อขัดแย้งใด ๆ ในทางการเมือง ควรใช้วิธีการเจรจาต่อรองกันจะเหมาะสมกว่าการใช้กำลังรุนแรง

ชวลิต ภัยลี (2522) ก็ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่าส่วนใหญ่ก็มีทัศนคติที่ผสมผสานกันระหว่างแบบเผด็จการและประชาธิปไตย ซึ่งกรณีดังกล่าวก็ได้มีการศึกษาซ้ำโดย ธารินทร์ จันทราทิพย์ (2526) พบว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นเผด็จการได้

เรืองศักดิ์ จริตเอก (2528) ซึ่งศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของตำรวจสันติบาล ก็พบว่าตำรวจสันติบาลส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างสูง

สมชาย บำรุงชัย (2534) ก็ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองและความคาดหวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผลการศึกษา ก็พบว่า ภูมิหลังทางสังคม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง และ

ความคาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ขณะเดียวกันก็ยังพบว่าทัศนคติทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในระบอบประชาธิปไตย

จากการศึกษาในเรื่องของตำรวจกับการเมืองเก่าที่ผ่านมา จึงเห็นว่า ส่วนใหญ่ศึกษาเฉพาะเพียงทัศนคติของตำรวจที่มีต่อการเมืองเท่านั้น ในขณะที่ การศึกษาที่เกี่ยวกับบทบาทของตำรวจที่มีต่อการใช้ความรุนแรงทางการเมืองนั้น ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนแต่อย่างใด มีเพียงผลงานของสุวรรณ สุวรรณเวช (2519) เท่านั้นที่กล่าวบ้าง แต่ก็ไม่ละเอียดนัก ทำให้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเห็น และบทบาทของตำรวจที่มีต่อการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง จึงมีความน่าสนใจ ที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

การสรุปเป็นกรอบความคิดเพื่อการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง "ทัศนคติ" นักวิชาการต่างก็มีความเห็นพ้องกัน โดยส่วนใหญ่ว่า ทัศนคติเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ได้แก่ บุคคล สิ่งของ หรือแม้แต่สถานการณ์ (Kendler, 1963 ; Lambert and Lambert, 1965; ทิตยา สุวรรณชฎ, 2510 ; อรุณ รักธรรม, 2525 เป็นต้น) โดยความรู้สึกเหล่านั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสังคมและสภาพแวดล้อม (Ross, 1969; Shaw and Right, 1976)

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเมืองนั้น ก็จะเป็นความรู้สึกต่อสิ่งที่ มองและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม โดยทั่วไป ทัศนคติทางการเมืองมักจะ แบ่งออกเป็นทัศนคติแบบอนุรักษนิยมหรือเผด็จการ กับทัศนคติแบบเสรีนิยม หรือ ประชาธิปไตย (Likhit Dhiravekin, 1972; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523)

และการที่บุคคลจะมีทัศนคติทางการเมืองอย่างไร ก็อาจขึ้นอยู่กับ ลักษณะนิสัย
 สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม ทัศนคติในเรื่องทั่วไป และ สถานการณ์ก็ได้ (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์,
 2527)

สำหรับแนวความคิดที่สามารถอธิบายการใช้ความรุนแรงของมนุษย์เป็น
 ที่เข้าใจได้โดยทั่วไปนั้น คือ ทฤษฎีความก้าวร้าวจากความคับข้องใจ จาก
 ผลการศึกษาของ เท็ด โรเบิร์ต เกอร์ (Ted Robert Gurr, 1969) ซึ่งเมื่อ
 นำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงทางการเมือง จะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคล
 หรือกลุ่มบุคคลเกิดความคับข้องใจ เนื่องจากมีช่องว่างระหว่างความคาดหวังและ
 สภาพความเป็นจริงมาก จะเกิดการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจในทางการเมือง
 (Jame Davies, 1969; Jeffery Paige, 1971)

เมื่อมีการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองเกิดขึ้นมาแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของ
 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมีบทบาทในการควบคุมการใช้กำลังรุนแรงดังกล่าว บทบาท
 จะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบางครั้งก็จะ
 ขึ้นอยู่กับทางเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น หรือ ขึ้นอยู่กับความเข้มงวดของ
 นโยบายของรัฐบาลด้วยก็ได้ (กมลลา สุขพานิช-ชั้นทปราบ, 2526) หรือขึ้น
 อยู่กับความคงเส้นคงวาในการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Thompson,
 1966) ซึ่งก็มีส่วนอย่างสำคัญเช่นเดียวกันในการหยุดความรุนแรงทางการเมือง
 ที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษากรอบทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 ข้างต้น รวมทั้งการสรุปเป็นกรอบความคิดเชิงโน้ตทัศน์ดังกล่าว สามารถแสดง
 ให้เห็นเป็นแผนภาพเพื่อเป็นตัวแทน (model) เพื่อการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.3

แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร

